

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

РОБОЧА ПРОГРАМА

з навчальної дисципліни «Диференціальна психологія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної
ради ХНУВС гуманітарних та
соціально- економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол №8 від 15.08.2023)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук, доцент
Твердохвалова Ю.Л.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри психології факультету № 7 Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», кандидат психологічних наук, доцент Старовойт Т.П.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шилина А.А.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 12	05 соціальні та поведінкові науки; 053 Психологія; Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 2 Семестр 4 Вид контролю: екзамен
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – 24; Семінарські заняття – 24; Практичні заняття – 0; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 42; Індивідуальні завдання: Курсова робота – немає Реферати (тощо) – 2		Лекції – 4; Семінарські заняття – 4; Практичні заняття – 0; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 82; Індивідуальні завдання: Курсова робота – немає Реферати – 2

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Диференційна психологія» є пошук та визначенням суттєвих характеристик, що визначають психологічну своєрідність людини. Дисципліна «Диференційна психологія» грає значну роль у формуванні в студентів знань, умінь і навичок у сфері психології індивідуальних відмінностей, у засвоєнні студентами засобів і методів виявлення індивідуальних особливостей і їхнього використання в прикладній діяльності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Диференційна психологія» є

- вивчення методичних і методологічних аспектів визначення індивідуальних відмінностей;
- формування в студентів знань, умінь і навичок у сфері психології індивідуальних відмінностей (у сенсі диференційної психології);
- засвоєння студентами засобів і методів виявлення індивідуальних особливостей і їхнього використання в прикладній діяльності;
- засобів і методів виявлення індивідуальних особливостей і їхнього використання в прикладній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення даного курсу базується на знаннях основних положень загальної психології, практичної психології, антропології, фізіології ВНД та основ психофізіології, вікової та педагогічної психології.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення курсу здобувач повинен **знати:**

- специфіку та методи диференційної психології як окремої галузі психологічного знання;
- теоретичні принципи, що покладені в основу створення тої чи іншої типології;
- індивідуальні особливості когнітивної, афективної сфер, поведінкові реакції, соціальні установки та інші особливості кожного з типів вивчених психологічних класифікацій;
- зв'язок та спадкоємність різних типологій;
- індивідуальні відмінності у пізнавальних процесах, темпераменті, характері, здібностях та інших проявах індивідуальності;

вміти:

- застосовувати теоретичні знання у різних областях суспільного життя: у попередженні, нейтралізації та розв'язанні конфліктів та протиріч, що виникають серед соціальних груп та спільнот;
- формувати конструктивний підхід до оточуючих людей, будувати систему позитивних взаємовідносин;
- визначати індивідуальні особливості людей, належність до того чи іншого психологічного типу;
- давати рекомендації щодо формування індивідуального підходу в роботі з людьми у виробничій сфері, сфері бізнесу, освіти, тощо;
- давати рекомендації щодо врахування індивідуальних відмінностей особистостей у консультуванні
- використовувати отримані знання у процесі подальшого вивчення спеціальних фахових дисциплін та майбутньої практичної діяльності.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.	
	ЗК-1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-5	Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК-6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
	ЗК-7	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного

		відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-1	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
	СК-3	Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
	СК-4	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
	СК-5	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
	СК-7	Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
	СК-12	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
	ФСК-14	Здатність розробляти та реалізовувати психотерапевтичні, психореабілітаційні та адаптаційні заходи, спрямовані на відновлення психологічного і психічного здоров'я громадян, які перебувають у кризі.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема №1. Диференційна психологія як наука: її предмет, специфіка, історія, методи.

Предмет диференційної психології. Становлення диференційної психології як науки. Передісторія диференційної психології. Перші наукові дослідження індивідуальних відмінностей (Ф. Бессель, В. Вундт, Ф. Гальтон). Три світові традиції у розвитку диференційної психології: європейська, американська, російська. В. Штерн про предмет і завдання диференційної психології. Диференційна психофізіологія як галузь диференційної психології. Специфіка диференційної психології, її зв'язок з іншими науками. Напрями диференційно-психологічних досліджень за В. Штерном. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності. Індивідуальність як інтегральне поняття диференційної психології. Методи диференційної психології. Роль спадковості та середовища у формуванні індивідуальності.

Тема №2. Індивідуальність як цілісна багаторівнева система.

Поняття організм, індивід, особистість, індивідуальність, їх співвідношення. Структура індивідуальності за Б.Г. Ананьєвим Концепція інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна. Уточнення структури індивідуальності в сучасних дослідженнях. Механізми функціонування індивідуальності.

Принципи, що регулюють цілісність функціонування індивідуальності. Індивідуальний стиль як системоутворюючий чинник індивідуальності. Середовищні та генетичні детермінанти індивідуальних відмінностей. Біологічні засади природи індивідуальності. Еволюційна точка зору щодо виникнення індивідуальності. Соціальні умови як фактор індивідуального розвитку особистості: вплив сімейного середовища, суспільства, соціокультурного контексту життя людини. Генотип-середовищні співвідношення в індивідуальному розвитку.

Тема №3. Диференційна психологія про темперамент.

Історія вчення про темперамент – пошук біологічних основ темпераменту (Гіппократ – Галлен, П. Лесгафт, А. Фур'є, П. Блонський, Б. Завадовський та ін). Формальний опис класичної типології І. Кантом: темпераменти діяльності та темпераменти почуттів. Енергетична теорія темпераменту В. Вундта. Конституційні теорії темпераменту К. Сіго, Е. Кречмера, У. Шелдона. Типи будови тіла та темпераменту за Е.Кречмером. Психологія конституціональних відмінностей за У. Шелдоном. Аналіз конституціональних відмінностей за біографічними даними. Факторні дослідження темпераменту. Дослідження Г. Хейманса і Е. Вірсьми. Фактори темпераменту за Дж. Гілфордом, К. Лоуеллом, Л. Терстоном, А. Бассом і Р. Пломінім. Ознаки темпераменту за А. Бассом і Р. Пломінім. Факторне дослідження темпераменту Г. Айзенком. Співставлення моделей Е. Кречмера та К. Юнга.

Тема №4. Психофізіологічні дослідження темпераменту.

Загальна характеристика диференційно-психофізіологічних досліджень. Темперамент і вища нервова діяльність за І.П. Павловим. Вивчення темпераменту у психофізіологічній школі Б.М. Теплова та В.Д. Небиліцина. Структура темпераментних властивостей та 12-мірна класифікація властивостей нервової системи за В.Д. Небиліциним. Первинні і вторинні властивості нервової системи. Психофізіологічна школа В.С. Мерліна: біологічна основа, ознаки, властивості і типи темпераменту. Структура формально-динамічних властивостей за В.М. Русаловим. Дослідження взаємозв'язку властивостей темпераменту з властивостями нервової системи (В.С. Мерлін, Г. Айзенк, Е.П. Ільїн, В.Д. Небиліцин). Вивчення темпераменту у школі Я. Стреляу. Реактивність і активність як характеристики енергетичного рівня поведінки. Властивості темпераменту та особистісні якості. Модифікуючий вплив темпераменту на виховання особистості.

Тема №5. Класифікації особистості і характеру.

Теоретичні та емпіричні класифікації особистості і характеру. Особливості типологічного підходу у вивченні особистості. Класифікація особистостей О.Ф. Лазурського. Поняття про ендопсихіку та екзопсихіку. Поділ особистостей за психічним рівнем, ознаки підвищення психічного рівня. Співвідношення між ендо- та екзопсихікою на різних рівнях. Характеристика чистих типів нижчого, середнього та вищого психічних рівнів. Психологічні типи за К. Юнгом. Поняття про екстраверсію та інтроверсію. Характеристика психологічних типів: мисленнєвих, почуттєвих, відчуттєвих, інтуїтивних. Теорія акцентуованих особистостей К. Леонгарда. Типи акцентуацій характеру за К. Леонгардом. Змішані типи акцентуацій. Психоаналітична класифікація характерів Н. Мак-Вільямс. Поняття характеру у психоаналітичній традиції. Механізм психологічного захисту як найважливіший критерій психоаналітичної діагностики. Типи організації характерів (нарцисичний, obsесивно-компульсивний, депресивний, маніакальний, шизоїдний, параноїдний, істеричний, мазохистичний, асоціальний).

Тема №6. Диференційна психологія здібностей.

Два підходи у вивченні здібностей: особистісно-діяльнісний та функціонально-генетичний. Здібності, обдарованість, талант, геніальність. Співвідношення понять «здібності» та «якості». Загальні та спеціальні здібності. Уявлення про інтелект, його структуру та індивідуальні відмінності в інтелекті. Дослідження взаємозв'язку показників загальних здібностей (пам'яті, інтелекту), академічної успішності із загальними властивостями ВНД та із спеціально людськими типами ВНД (розумовим, художнім, середнім). Музичні здібності, їх структура. Типологія музичного сприйняття. Функціональна симетрія-асиметрія півкуль у музикантів. Особистісні особливості музикантів. Математичні здібності. Структура математичних здібностей. Дослідження взаємозв'язку показників математичних здібностей із загальними властивостями ВНД із спеціально людськими типами ВНД. Два типи математичних здібностей – геометрична інтуїція та абстрактно-алгебраїчна конструкція. Мовні здібності. Типи мовних здібностей: комунікативно-мовний та когнітивно-лінгвістичний. Ознаки мовних здібностей.

Тема №7. Ментальні характеристики індивідуальності.

Спрямованість особистості в структурі індивідуальності. Типи особистості та соціальні ролі. Індивідуальні відмінності в спрямованості особистості. Типологічні засади вивчення ціннісних орієнтацій людини. Соціально значуща діяльність та її варіації. Варіативність асоціальної поведінки та поведінки, що

відхиляється. Чинники варіативності цінностей і моральних норм. Вплив соціокультурного контексту.

Тема №8. Стиль як вимір індивідуальності.

Поняття стилю в психології. Історія дослідження стилю в психології. Теоретичні підходи до визначення природи стилю в диференціальній психології. Поняття індивідуального стилю діяльності та його компоненти. Поняття когнітивного стилю. Види когнітивних стилів. Стиль життя. Стиль діяльності та її ефективність. Стили керівництва, зв'язок з особистісними якостями. Стили спілкування. Стили самопрезентації. Стили виховання. Стили любові.

Тема №9. Соціальні групи в диференціально-психологічному контексті.

Критерії відмінностей між соціальними групами. Поняття соціальної стратифікації, її вплив на сімейне середовище. Соціоекономічний статус індивідуальності. Детермінація індивідуальних відмінностей якістю життя соціальних груп. Диференціально-психологічні характеристики груп та розвиток індивідуальності. Класові відмінності в поведінці. Класові відмінності та діяльність. Показники соціально-психологічних характеристик людей з різних класів.

Тема №10. Статеві відмінності та особливості гендерної поведінки.

Біологічна та психологічна стать. Теорії розвитку статевої ідентичності. Еволюційна теорія статі В.О. Геодакяна. Етологія статі. Фактор статі та психіка. Статеворольова поведінка особистості. Стать в структурі індивідуальності. Статеві відмінності у прояві властивостей нервової системи і темпераменту. Статеві відмінності в емоційній сфері. Відмінності у здібностях чоловіків і жінок. Особистісні відмінності чоловіків і жінок. Гендерні особливості поведінки.

Тема №11. Культурні відмінності.

Культурні відмінності та їх вияви. Раси та етноси. Кроскультурні дослідження фізичного розвитку, психічних процесів та особистості. Виховання в контексті культури. Етнічна самосвідомість та етнічні переваги індивідуальності. Етнічні сім'ї та виховання дітей. Громадська діяльність та класові відмінності. Класові відмінності та соціальна адаптація. Інтереси та установки різних людей.

Тема №12. Диференційно-психологічний підхід до вивчення професійної діяльності.

Професійна орієнтація як вимір ментальних характеристик індивідуальності: проблема вибору професії. Професійна адаптація осіб з різними типологічними особливостями. Принципи прогнозування ефективності діяльності по типологічним особливостям. Професійно важливі якості та здібності. Характеристика стилів професійної діяльності. Професійна самореалізація чоловіків та жінок. Професійна деформація особистості як диференціально-психологічна проблема. Дослідження ефективності виконання різних видів діяльності в залежності від типологічних особливостей ВНД: ефективність монотонної діяльності, діяльності в екстремальних ситуаціях, управлінської діяльності, артистичної, професійної інтелектуальної діяльності, групової діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Диференційна психологія як наука: її предмет, специфіка, історія, методи.	6	2	2	-	-	2	
Тема №2. Індивідуальність як цілісна багаторівнева система.	8	2	2	-	-	4	
Тема №3. Диференційна психологія про темперамент.	8	2	2	-	-	4	
Тема №4. Психофізіологічні дослідження темпераменту.	6	2	2	-	-	2	
Тема №5. Класифікації особистості і характеру.	8	2	2	-	-	4	
Тема №6. Диференційна психологія здібностей.	8	2	2	-	-	4	
Тема №7. Ментальні характеристики індивідуальності.	8	2	2	-	-	4	
Тема №8. Стиль як вимір індивідуальності.	8	2	2	-	-	4	

Тема №9. Соціальні групи в диференційно-психологічному контексті.	8	2	2	-	-	4	
Тема №10. Статеві відмінності та особливості гендерної поведінки.	8	2	2	-	-	4	
Тема №11. Культурні відмінності.	8	2	2	-	-	4	
Тема №12. Диференціально-психологічний підхід до вивчення професійної діяльності.	6	2	2			2	
Всього за семестр № 4:	90	24	24	-	-	42	Екзамен

**4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Диференційна психологія як наука: її предмет, специфіка, історія, методи.	7	1	-	-	-	6	
Тема №2. Індивідуальність як цілісна багаторівнева система.	8	1	1	-	-	6	
Тема №3. Диференційна психологія про темперамент.	7	-	1	-	-	6	
Тема №4. Психофізіологічні дослідження темпераменту.	8	-	-	-	-	8	
Тема №5. Класифікації особистості і характеру.	7	-	1	-	-	6	
Тема №6. Диференційна психологія здібностей.	7	-	1	-	-	6	
Тема №7. Ментальні характеристики індивідуальності.	8	-	-	-	-	8	
Тема №8. Стиль як вимір індивідуальності.	7	1	-	-	-	6	
Тема №9. Соціальні групи в диференційно-психологічному контексті.	8	-	-	-	-	8	
Тема №10. Статеві відмінності та особливості гендерної поведінки.	7	1	-	-	-	6	
Тема №11. Культурні відмінності.	8	-	-	-	-	8	

Тема №12. Диференціально-психологічний підхід до вивчення професійної діяльності.	8	-	-	-	-	8	
Всього за семестр № 4:	90	4	4	-	-	82	Екзамен

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
Тема №1. Диференційна психологія як наука: її предмет, специфіка, історія, методи.	
Підготувати відповіді на запитання: 1). Історія виникнення диференційної психології. 2). Теорія спадковості таланту Ф.Гальтона. 3). Типологічні відмінності та сутність типологічного методу у диференційній психології. Запитання для письмової відповіді: 1). Опишіть ранні дослідження індивідуальних відмінностей в період античності. 2). Який вплив спричинила біологія на розвиток диференційної психології? 3). Які проблеми диференційної психології розглядав Уільям Штерн у книзі —Психологія індивідуальних відмінностей? 4). Охарактеризуйте загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.	1, 2, 3, 6, 11, 12
Тема №2. Індивідуальність як цілісна багаторівнева система.	
Підготувати відповіді на запитання: 1). Індивідуальність - інтегральна біопсихосоціальна характеристика людини. 2). Принципи, на яких будували дослідження представники школи Теплова – Небиліцина і які сьогодні є основою диференціально-фізіологічних досліджень. 3). Теорії про вплив середовища і спадковості на індивідуальність. Запитання для письмової відповіді: 1). Охарактеризуйте якісні відмінності психіки людини та тварини. 2). Розкрийте структуру індивідуальності в концепціях Б. Ананьєва, В. Мерліна, Є. Голубевої. 3). Намалюйте схематично структуру індивідуальності та поясніть її.	1, 2, 3, 6, 9, 11, 12

<p>4). У чому полягає зміст вивчення біологічних основ індивідуальнопсихологічних відмінностей, пов'язаний із дослідженнями російського фізіолога І. Павлова.</p> <p>5). Охарактеризуйте спеціальну теорію індивідуальності В. Русалова.</p> <p>6). Як сьогодні трактується спадковість та середовище у диференційній психології.</p>	
Тема №3. Диференційна психологія про темперамент.	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Конституційна теорія темпераменту. 2). Типологія психічних відмінностей К.-Г. Юнга. 3). Факторні теорії темпераменту. <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Поясніть, чому диференційна психологія зосереджується на дослідженні темпераменту? 2). Назвіть найдавніші дослідження та класифікації темпераменту. 3). Дайте характеристику типам темпераменту, які виділив В.Шелдон. 4). Розкрийте типологію темпераментів за Г. Хеймансом та Е. Вірсною. 5). У чому полягає типологія психічних відмінностей К.-Г. Юнга? 6). Визначити коло Айзенка. 7). Узагальнити інформацію про психологічні особливості кожного типу темпераменту. 	2, 3, 9, 11, 12, 15
Тема №4. Психофізіологічні дослідження темпераменту.	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Вчення І.П.Павлова про типи вищої нервової діяльності як фізіологічне підґрунтя темпераменту. 2). В.Д.Небиліцин про психофізіологічні основи індивідуальних відмінностей. 3). Властивості темпераменту за В.С.Мерліним, В.М.Русаловим. 4). Типологія темпераменту за Я. Стреляу. <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Поясніть спадкову обумовленість темпераменту. 2). У чому полягає регулятивна функція темпераменту? 3). Визначте підвалини темпераменту за І.Павловим (властивості нервової системи). 4). Дайте характеристику спеціальним типам темпераменту, які виділив І.Павлов. 5). Охарактеризуйте загальні властивості нервової системи. 	1, 2, 12, 13, 16

<p>6). Назвіть 12-ти мірну класифікацію властивостей нервової системи людини за В. Небіліциним.</p> <p>7). Розкрийте два основні компоненти темпераменту – активність та емоційність.</p> <p>8). Опишіть теорію темпераменту В. Мерліна; які основні параметри темпераменту були визначені його школою;</p> <p>9). У чому полягає зміст сучасної концепції темпераменту В. Русалова?</p> <p>10). Назвіть основні положення теорії темпераменту Я. Стреляу.</p>	
Тема №5. Класифікації особистості і характеру.	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1). Класифікація особистостей О. Ф. Лазурського.</p> <p>2). Теорія акцентуованих особистостей А.Личко</p> <p>3). Психоаналітична класифікація характерів Н. Мак-Вільямс.</p> <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <p>1. Поясніть, у чому полягає сутність аналітичного та синтетичного підходів до дослідження типологій характеру.</p> <p>2. Проведіть зв'язок між —спотвореними типами згідно класифікації О.Лазурського та вірогідністю їх асоціальної поведінки;</p> <p>3. Опишіть психологічні типи, які виділив К. Юнг у своїй класифікації.</p> <p>4. У чому полягає практичне значення типології характерів К.Юнга?</p> <p>5. Розкрийте зміст кожного типу акцентуацій характеру, які виділив К. Леонгард.</p> <p>6. Розкрийте типологію характерів за ступенем психологічного захисту.</p>	2, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14
Тема №6. Диференційна психологія здібностей.	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1).Здібності як прогностичний критерій відмінностей між людьми за ефективністю діяльності.</p> <p>2). Здібності та обдарованість.</p> <p>3). Загальна схема математичних здібностей, визначена В.Крутецьким.</p> <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <p>1). Опишіть рівні розвитку здібностей та охарактеризуйте від чого вони (рівні) залежать.</p> <p>2). Перерахуйте, які здібності входять до системи педагогічних здібностей, проведіть зв'язок здібностей з властивостями нервової системи;</p>	4, 5, 9, 11, 12, 15

<p>3). Поясніть відмінність між музичними здібностями, музичністю та музичною обдарованістю;</p> <p>4). Назвіть обов'язкові задатки, які необхідні для розвитку музичних здібностей;</p> <p>5). Опишіть психологічну структуру музичних здібностей;</p> <p>6). У чому полягає функціональна симетрія-асиметрія півкуль у музикантів?</p> <p>7). Які найбільш важливі проблеми у дослідженні математичних здібностей Ви можете назвати?</p> <p>8). Охарактеризуйте два типи математичних здібностей – геометричну інтуїцію та абстрактно-алгебраїчну конструкцію.</p> <p>9). Опишіть мовно-комунікативний та когнітивно-лінгвістичний типи мовних здібностей.</p>	
Тема №7. Ментальні характеристики індивідуальності.	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1). Поняття індивідуальності та її структура.</p> <p>2). Сутність спрямованості особистості, основні складові спрямованості та їх характеристика.</p> <p>3). Класифікації особистості за її спрямованістю.</p> <p>4). Психологічна характеристика асоціальної поведінки.</p> <p>5). Методики виявлення спрямованості особистості.</p> <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <p>1). Намалюйте схематично структуру індивідуальності та поясніть субпідрядність її рівнів та впливи один на одного.</p> <p>2). Поясніть, як проявляється спрямованість через потреби, мотиви, світогляд, переконання, ціннісні орієнтації та установки.</p> <p>3). Яким чином складові компоненти спрямованості орієнтують особистість на певну поведінку та діяльність?</p> <p>4). Охарактеризуйте три види спрямованості особистості, які виділяють у сучасній психології.</p> <p>5). Розкрийте зміст девіацій соціально корисливої, агресивної й соціально пасивної спрямованості.</p> <p>6). Які стадії розвитку асоціальної поведінки були виділені психологами?</p> <p>7). Узагальніть, які зовнішні та внутрішні фактори стимулюють асоціальну поведінку неповнолітніх.</p> <p>8). Охарактеризуйте чотири типи асоціальної поведінки підлітків, виявлені за результатами психологічних експериментальних досліджень.</p>	5, 9, 11, 12
Тема №8. Стиль як вимір індивідуальності.	

<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Поняття індивідуального стилю. 2). Індивідуальний стиль діяльності та професійна придатність 3). Стельові характеристики індивідуальності: 4). Індивідуальний життєвий стиль. 5). Когнітивні стилі як детермінанти індивідуальних відмінностей. 6). Стилi спілкування. 7). Психологічні особливості стилів керівництва. 8). Стилi виховання дітей. <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Співвідношення переважаючого типу мислення з когнітивними стилями особистості. 2). Назвіть формальні ознаки індивідуального стилю діяльності. 3). Покажіть на прикладах зв'язок між індивідуальним стилем діяльності та професійною придатністю людини. 4). Опишіть класифікацію людей з різним життєвим стилем, яку дав Адлер. 5). Назвіть зразки поведінки, виділені сучасними психологами, які будуть визначатися життєвою позицією, а значить, формувати стиль життя. 6). Назвіть, відомі Вам стилі спілкування; охарактеризуйте їх. 7). Які своєрідні образні моделі спілкування педагогів з учнями виділяють психологи і чому важливо їх знати. 8). Розкрийте психологічні особливості стилів керівництва. 9). Охарактеризуйте відомі Вам стилі виховання дітей та наведіть приклади, які ілюструють наслідки застосування цих стилів. 	1, 2, 12
<p>Тема №9. Соціальні групи в диференційно-психологічному контексті.</p>	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Соціальні групи та їх класифікація. 2). Психологічні особливості соціальних класів 3). Детермінанти міжгрупових відмінностей 4). Класові відмінності у діяльності та поведінці. 5). Психологія етнічних спільностей України. 6). Розкрийте особливості психічного складу українців за підсумками проведених досліджень. 7). Громадська діяльність та класові відмінності. <p>Запитання для письмової відповіді:</p>	1, 2, 5, 6, 9, 11, 12

<p>1). Дайте визначення різним видам соціальних спільнот (соціальна множина, соціальне коло, соціальне середовище, соціальна група). Наведіть приклади приналежності людей до кожної з цих спільнот.</p> <p>2). Які Ви знаєте класифікації соціальних груп та охарактеризуйте їх (малі, великі, первинні, вторинні, реальні, референтні);</p> <p>3). Охарактеризуйте моделі класової структури Уотсона та Римашевського.</p> <p>4). Розкрийте психологічні особливості соціальних класів.</p> <p>5). Назвіть, у чому полягає нерівність соціальних класів.</p> <p>6). Розкрийте зміст соціо- економічного статусу як виміру індивідуальності.</p> <p>7). Поясніть, як суспільна стратифікація впливає на сімейне середовище.</p> <p>8). Як Ви вважаєте, чи залежить інтелект від статусного рівня людини?</p>	
<p>Тема №10. Статеві відмінності та особливості гендерної поведінки.</p>	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1). Статеворольові типи (виділені С. Бем).</p> <p>2). Еволюційна теорія статі В. Геодакяна.</p> <p>3). Нейроандрогенетична теорія Л. Елліна.</p> <p>4). Статеві відмінності в емоційній сфері.</p> <p>5). Методики виявлення міжстатевих відмінностей.</p> <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <p>1). Поясніть відмінність між поняттями —стать та —гендер.</p> <p>2). Назвіть структурні компоненти статеворольової соціалізації.</p> <p>3). Розкрийте зміст понять —статева ідентичність, —статева роль, —статева ідентифікація, —статеворольові стереотипи.</p> <p>4). Коротко опишіть теорії і концепції розвитку статевої ідентичності (З. Фрейда, К.-Г. Юнга, біхевіоризму, соціального навічання, когнітивної теорії, стадіальної теорії, мовної теорії).</p> <p>5). Проілюструйте міжстатеві відмінності у психологічних якостях.</p> <p>6). Назвіть статеві відмінності у прояві властивостей нервової системи і темпераменту.</p> <p>7). Наведіть приклади відмінностей у здібностях чоловіків і жінок.</p>	<p>1, 2, 5, 9, 11, 12</p>

<p>8). Покажіть, як саме проявляються особистісні відмінності чоловіків і жінок.</p> <p>9). У чому полягають особливості моральної свідомості чоловіків і жінок?</p> <p>10). Назвіть відомі Вам гендерні особливості поведінки.</p> <p>11). Систематизуйте статеві відмінності у домінуванні базових емоцій: радості, гніву, тривоги, печалі, депресії, страху.</p> <p>12). Опишіть за результатами діагностики диференційні відмінності в емоційних проявах чоловіків та жінок.</p>	
Тема №11. Культурні відмінності.	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1). Які загрози існують для представника будь-якого народу під час тривалої географічної мандрівки?</p> <p>2). Чому люди поділяють інших людей за ознакою —свої —чужі? З якою метою?</p> <p>3). Наявність стереотипів та забобонів щодо певних етносів є підґрунтям для маніпуляції громадською думкою. Чому так вважають?</p> <p>4). Прокоментуйте усталені стереотипи та забобони щодо євреїв, ромів та інших етнічних груп.</p> <p>5) На основі чого формуються стереотипи? На що наражається людина, яка керується етнічними стереотипами?</p> <p>6). Що можуть відчувати люди, стосовно яких керуються (мислять) готовими етнічними стереотипами?</p> <p>7). Як впливають етнічні стереотипи на наше життя?</p> <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <p>1). Поясніть відмінність між поняттями —раса, —етнос, —етнічна група. Назвіть чинники формування етносу та наведіть приклади.</p> <p>2). Розкрийте зміст етнічної самосвідомості, структуру та функції етнічної самосвідомості.</p> <p>3). Дайте характеристику деяких етнічних традицій (наприклад, виховання дітей в етнічних сім'ях, міжособистісні стосунки представників різних етносів).</p> <p>4) Опишіть міжособистісні стосунки представників різних етносів.</p> <p>5). Покажіть, як саме здійснюється психологічний захист від травмуючих переживань у міжетнічних шлюбах.</p> <p>6). Наведіть погляди психологів різних шкіл та течій на культуру і її вплив на особистість.</p> <p>7). У чому полягає специфіка крос-культурних досліджень; наведіть приклади культурних відмінностей та їх виявів.</p>	1, 2, 5, 6, 9, 11, 12

<p>8). Поясніть, у яких випадках люди відчують сильний культурний шок.</p> <p>9). Спираючись на які ознаки можна розпізнати проблеми, спричинені культурним шоком?</p> <p>10). Дайте класифікацію національно-культурних чинників спілкування.</p> <p>11). Які існують етнічні відмінності у мовленнєвому спілкуванні?</p> <p>12). Розкрийте особливості психічного складу українців.</p>	
<p>Тема №12. Диференціально-психологічний підхід до вивчення професійної діяльності.</p>	
<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Психологічні типи професій та їх діагностика. 2). Професійноважливі якості та здібності. 3). Професійна деформація особистості та синдром «емоційного вигорання» в професії. 4). Дослідження ефективності виконання різних видів діяльності в залежності від індивідуально- типологічних особливостей 5). Особливості діяльності в екстремальних умовах (індивідуальні відмінності). <p>Запитання для письмової відповіді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). Які психологічні типи професій були виділені психологами? 2). Назвіть методики діагностики схильності людини до певного типу професії. 3). Розкрийте наскільки ефективність виконання різних видів діяльності залежить від типологічних особливостей вищої нервової діяльності. 4). Особливості діяльності в напружених умовах. 	<p>1, 2, 5, 9, 11, 12</p>

5. Індивідуальні завдання.

5.1.1. Теми рефератів

1. Предмет і методи диференційної психології.
2. Психологічний аналіз інтраіндивідуальних характеристик особистості.
3. Інтеріндивідуальні особливості людини.
4. Характеристика індивідуальних типологічних і групових відмінностей.
5. Система базових орієнтацій у диференційній психології.
6. Вимірюваність і статистичне оцінювання у диференційній психології.
7. Принцип формального підходу у диференційній психології.
8. Проблема співвідношення соціального та біологічного у диференційній психології.
9. Співвідношення понять “генотип”, “фенотип” і “норма реакції”.
10. Роль праці в індивідуальному розвитку людини.

11. Значення спілкування в індивідуальному розвитку людини
12. Характеристика факторів, що впливають на відмінності в розвитку особистості.
13. Конституційний фактор індивідуальності.
14. Поняття про індивідуальні властивості індивідуальності.
15. Механізми формування та розвитку індивідуальності.
16. Специфічні особливості відчуття людини.
17. Міжіндивідуальні відмінності в сенсомоторній сфері.
18. Аналіз відмінностей людської пам'яті.
19. Розумові процеси особистості: диференційний аналіз.
20. Індивідуальні особливості в образній сфері.
21. Своєрідність уявлення особистості.
22. Диференційний аналіз інтелекту.
23. Диференційні особливості мовленнєвої діяльності.
24. Індивідуальні особливості уваги.
25. Своєрідність почуттів та емоцій особистості.
26. Диференційний аналіз видів емоцій.
27. Специфічні особливості переживань та їх характеристика.
28. Форми переживання почуттів: диференційний аналіз.
29. Індивідуальні стилі емоційного реагування людини.
30. Диференційний аналіз вищих почуттів.
31. Регуляція станів людей за різними типологічними особливостями.
32. Специфічні особливості функцій волі.
33. Специфіка виховання та розвитку вольової активності людини.
34. Диференційний аналіз типів прояву волі.
35. Місце темпераменту у структурі індивідуальних властивостей людини.
36. Особливості типів вищої нервової діяльності та їх зв'язок із темпераментом.
37. Якість темпераменту як критерій відмінностей.
38. Особливості прояву типів темпераментів у діяльності.
39. Специфіка виховання дітей з різним типом темпераменту.
40. Диференційний аналіз структури характеру особистості.
41. Специфіка прояву моральних і вольових рис характеру особистості.
42. Диференційна характеристика емоційних і вольових рис характеру особистості.
43. Порівняльна характеристика типів акцентуації (за К. Леонгардом) та типології психопатій (за А.Є. Лічко).
44. Форми прояву характеру: диференційний аспект.
45. Методи дослідження форм прояву характеру.
46. Диференційний аналіз типологій Кречмера і Шелдона.
47. Психосоціотипи та їх диференційний аналіз.
48. Аналіз психогіометричної типології.
49. Порівняльна характеристика типології К. Юнга та типології Майєрс-Бріггс.
50. Типи людей і "локус контролю" (за Д. Роттером).
51. Диференційний аналіз класифікації особливостей за А.Ф. Лазурським.

52. Диференційний аналіз форм прояву здібностей.
53. Якісна та кількісна характеристика здібностей.
54. Диференційний аналіз рівнів здібностей.
55. Диференційний аналіз видів здібностей.
56. Зв'язок здібностей з типологічними властивостями нервової системи.
57. Диференційний аналіз структури свідомості.
58. Фрустрація самосвідомості та її диференційний аналіз.
59. Індивідуальні особливості конфліктів між підструктурами самосвідомості.
60. Диференційно-психологічні особливості життєвої стратегії особистості.
61. Стильові сфери особистості: внутрішній і зовнішній контури.
62. Типологія стилів людини.
63. Умови формування індивідуального стилю діяльності.
64. Індивідуальна та вікова специфіка життєвого циклу людини.
65. Вікові значення змісту Я-концепції особистості.
66. Вікові зміни розумових здібностей особистості.
67. Формування особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності у дорослому віці.
68. Індивідуальна організація людини у період гетерогенезу.
69. Особливості диференційованого навчання та виховання в сучасній системі освіти.
70. Диференційні особливості професійного самовизначення людини.
71. Диференційні особливості основних фаз розвитку професіоналізму.
72. Диференційно-психологічний аналіз соціальних груп.
73. Диференційований аналіз стилів спілкування.
74. Індивідуальні особливості щодо оволодіння навичками спілкування.
75. Диференційовані аспекти поведінки у конфліктній ситуації.
76. Типи виходу з конфліктів.
77. Специфіка соціально-психологічної перцепції та її дослідження.
78. Соціокультурна координата індивідуальності.
79. Етнічна самосвідомість та її диференційні особливості.
80. Вплив сімейного фактору та індивідуальні відмінності.
81. Урахування психології статевих відмінностей у трудовій діяльності.
82. Статева диференціація у перцептивній і вербальній сферах.
83. Маскулінність, фемінінність та андрогения: диференційний аналіз.
84. Диференційні аспекти девіантної поведінки особистості.
85. Деструктивні тенденції індивідуальності.
86. Передумови особистісних деформацій.
87. Диференційні ознаки психологічного розладу особистості.
88. Проблема розмежування норми та патології.
89. Статеві відмінності та статево-рольова поведінка.
90. Фактори статі та психіка: статево-рольові стереотипи.

5.1.2. Теми курсових робіт (не передбачено навчальним планом)

5.1.3. Теми наукових робіт (не передбачено навчальним планом)

6. Методи навчання

Навчання з дисципліни проходить у формі: лекцій, семінарських занять, а також самостійної та індивідуальної роботи. А саме,

- конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій;
- підготовка до семінарських занять;
- інтерактивний метод роботи в малих групах;
- інтерактивний метод у формі обговорення;
- метод проектів у формі індивідуальних/групових навчальних проектів;
- частково-пошуковий метод;
- метод наукового порівняння;
- дослідницький метод;
- метод мозкового штурму;
- метод аналізу кейсів.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення: наукової літератури за темою та підготовка до семінарських занять, аналізу кейсів, індивідуальних/групових навчальних проектів.

Індивідуальна робота передбачає виконання індивідуальних навчальних проектів та індивідуальних навчальних проектів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Диференційна психологія як наука та навчальна дисципліна.
2. Предмет та завдання диференційної психології.
3. Зародження науки про індивідуальні відмінності.
4. Становлення диференційної психології.
5. Номотетичний та ідіографічний підходи в диференційній психології.
6. Загальні принципи диференційно-психологічного аналізу.
7. Методи диференційної психології.
8. Сфери практичного використання диференційно-психологічних знань.
9. Зв'язок диференційної психології з іншими науками.
10. Поняття спадковості та середовища в диференційній психології.
11. Стереотипи щодо впливу спадковості та середовища.
12. Поняття «організм», «індивід», «особистість», «індивідуальність»: їх співвідношення.
13. Структура індивідуальності за Б. Г. Ананьєвим.
14. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.

15. Біогенетичні теорії. Генетичні та вроджені задатки.
16. Соціогенетичні та двохфакторні теорії.
17. Вчення про вищі психічні функції (культурно-історичний підхід) Л. С. Виготського.
18. Соціоетологія як наука про біологічні основи соціальної поведінки.
19. Основні ознаки середовища. Екологічне середовище, його складові та виміри.
20. Поняття темпераменту.
21. Основні властивості темпераменту.
22. Статус темпераменту в структурі індивідуальності.
23. Гуморальні теорії темпераменту.
24. Конституціональні теорії темпераменту.
25. Типологія темпераменту Г. Айзенка.
26. Темперамент і вища нервова діяльність за І. П. Павловим.
27. Вивчення темпераменту у психофізіологічній школі Б. М. Теплова та В. Д. Небиліцина.
28. Структура формально-динамічних властивостей за В. М. Русаловим.
29. Темперамент та характер: співвідношення та взаємозв'язок.
30. Основні структурні компоненти характеру.
31. Типологічна модель О. Ф. Лазурського.
32. Типологічна модель Е. Фромма.
33. Типологічна модель Е. Шострома.
34. Типологічна модель К. Леонгарда.
35. Типологічна модель О. Є. Лічка.
36. Типологічна модель П. Б. Ганнушкіна.
37. Психологічні типи за К. Г. Юнгом.
38. Концепція особистісних рис (Г. Олпорт, Г. Айзенк).
39. Теорії особистісних факторів (Р. Кеттелл, Модель Великої П'ятірки).
40. Інтра– та інтеріндивідуальний статус особистості.
41. Воля як системотвірний компонент характеру.
42. Структура характеру.
43. «Я-концепція», «Я-образ», самооцінка.
44. Саморегуляція та її рівні.
45. Індивідуальні особливості мотивації.
46. Мотивація досягнень успіху.
47. Індивідуальність виразу прагнення до досягнення цілей.
48. Загальні інтелектуальні здібності.
49. Характеристика тестологічних підходів до інтелекту.
50. Інтелект у структурі індивідуальних властивостей.
51. Здібності в структурі індивідуальності.
52. Загальні і спеціальні здібності.
53. Особистісно-діяльнісний підхід до вивчення здібностей.
54. Функціонально-генетичний підхід до вивчення здібностей.
55. Поняття обдарованості, таланту і геніальності.

56. Зв'язок здібностей і обдарованості з нахилами до окремих видів діяльності.
57. Компенсація здібностей і компенсаторні стосунки.
58. Індивідуальні відмінності в спрямованості особистості.
59. Типологічні засади вивчення ціннісних орієнтацій людини.
60. Поняття індивідуального стилю діяльності та його компоненти.
61. Шляхи та механізми формування індивідуального стилю діяльності.
62. Ефективність виконання діяльності у співвідношенні зі стилем діяльності.
63. Діяльність в особливих умовах та типологічні особливості.
64. Диференційно-психофізіологічні аспекти становлення професіонала.
65. Установки, продуктивність праці й задоволеність працею.
66. Типологічні особливості та навчальна діяльність.
67. Індивідуальні детермінанти процесу навчання та шкільна успішність.
68. Пізнавальні стилі в навчальній діяльності.
69. Основні навчальні стратегії.
70. Диференційна психологія навчання.
71. Відмінності в мотивації навчальної діяльності.
72. Стилi керівництва.
73. Стилi спілкування.
74. Стилi самопрезентації.
75. Стилi виховання.
76. Стилi любові.
77. Біологічна та психологічна статі.
78. Статеві відмінності у прояві властивостей нервової системи і темпераменту.
79. Статеві відмінності в емоційній сфері.
80. Відмінності у здібностях чоловіків і жінок.
81. Особистісні відмінності чоловіків і жінок.
82. Статеві особливості професійної діяльності.
83. Статеві особливості професійної кар'єри.
84. Теорії розвитку статевої ідентичності.
85. Еволюційна теорія статі В. О. Геодакяна.
86. Статеворольова поведінка особистості.
87. Критерії відмінностей між соціальними групами.
88. Статеві-психологічні характеристики груп та розвиток індивідуальності.
89. Класові відмінності та соціальна адаптація.
90. Культурні відмінності та їх вияви.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль - 50 балів
- підсумковий контроль 50 балів.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача, а також індивідуального завдання (виконання та захист тематичної роботи).

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (залік).

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Посилання на Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ **результатів** навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf)

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських та практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи;
- оцінка роботи в малих групах.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни, рівень самостійної підготовки до занять.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні) самостійна робота (виконання домашніх завдань,

ведення конспектів, виконання прагматичних завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

*Підсумкові бали
навчальної
дисципліни*

*Загальна кількість балів
(перед підсумковим
контролем)*

*Кількість балів за
підсумковим контролем*

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамену) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ			
Види робіти	Кількість	Максимум балів за один вид робіт	Разом
Робота на лекційному занятті	12	1	12
Робота на семінарському або практичному занятті	12	2	24
Індивідуальне завдання	2	7	14
Екзаменаційне тестування	1	50	50
Разом:			100
ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ			
Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання	
Робота на лекційному занятті	1	Всі лекції з даного курсу мають проблемно-дискусійний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені у дискусію.	
	0,5	Мінімальну оцінку отримують здобувачі, які не беруть участі у дискусії, втім демонструють уважність і не відволікаються від ходу лекції на сторонні справи.	
	0	Здобувач не отримує оцінку, якщо не проявляє активності на занятті або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.	
Робота на практичному або семінарському занятті	2	Робота на семінарському і практичному занятті оцінюється, виходячи з того, чи проводив здобувач <u>самостійну роботу</u> для підготовки до цього заняття (опрацювання наукових та інших інформаційних джерел для підготовки повідомлень, групових проектів тощо), з урахуванням якості виконаної роботи. Максимальну кількість балів здобувач отримує, якщо вільно оперує інформацією з декількох наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою	

		навчального курсу та якісно презентує свої наукові/інформаційні здобутки у вигляді повідомлення, бере активну участь у дискусіях на занятті, розгорнуто і обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, бере активну участь у виконанні ситуативних завдань та розв'язанні проблемних ситуацій.
	1	Здобувач отримує середню кількість балів, якщо оперує інформацією з декількох наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою курсу, під час заняття проявляє високу активність, бере участь у дискусіях, розгорнуто і обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, бере участь у виконанні ситуативних завдань та розв'язанні проблемних ситуацій.
	0	Здобувач не отримує бали, якщо не проявляє активності на занятті, не бере участь у передбачуваних змістом цього заняття видах робіт або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.
Індивідуальне завдання	7	Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має науковий характер і ґрунтується на аналізі інформації не менш ніж з трьох наукових джерел. Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	5-6	Індивідуальне завдання виконано частково та потребувало доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.

	1-4	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Екзаменаційне тестування	1-50	Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками.
80-84			
75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією-двома значними помилками.
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки

40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, потрібні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєний, потрібні практичні навички роботи несформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Диференціальна психологія / За загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. Підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія : навчально-методичний посібник / Олена Володимирівна Карапетрова. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.
3. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.
4. Москалець В.П. Психологія особистості. К.: Центр учбової літератури, 2020. 364с.
5. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 432с.
6. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. Львів: «Новий світ 2000», 2011. 235 с.

Допоміжна:

7. Горностаї П.П. Гендерні студії: освітні перспективи К.: ПЦ «Фоліант», 2003. С. 5-21.
8. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору. Навчальний посібник. К.: Ніка Центр, 2010. 532 с.
9. Пасніченко А. Е. Диференціальна психологія у тестах: Практикум. / А. Е. Пасніченко. Чернівці: Рута, 2005. – 84 с.
10. Щербакова І. М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості: навч.-метод. посіб. Суми: вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. 324 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

11. Палій А. А. Диференціальна психологія: <https://symboldrama.if.ua/wp-content/uploads/2020/03/a.a.-palij-dyfyrencziana-psychologiya.pdf>

12. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс

http://eprints.zu.edu.ua/33803/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B7%D1%8F%D1%80_%D0%94%D0%B8%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.%20%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81.pdf